

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Паламарчук Дмитро Миколайович

УДК: 339. 9:330.341.1 (043)

ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР  
СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні  
відносини

Автореферат  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Київ – 2014

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі міжнародної економіки фінансово-економічного факультету Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник** доктор економічних наук, професор  
**Петкова Леся Омелянівна,**  
Черкаський державний технологічний університет,  
завідувач кафедри міжнародної економіки

**Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор  
**Панченко Євген Григорович,**  
ДВНЗ «Київський національний економічний  
університет імені Вадима Гетьмана»,  
професор кафедри міжнародного менеджменту

кандидат економічних наук, науковий співробітник  
**Рилач Наталія Михайлівна,**  
Київський національний університет імені Тараса  
Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Захист дисертації відбудеться 28 травня 2014 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.02 Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, Київ, вул. Мельникова 36/1, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий 28 квітня 2014 р.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради

Л. С. Поліщук

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** На сьогодні інновації є найважливішим компонентом забезпечення сталого економічного зростання та основною умовою глобального конкурентного позиціонування країни в системі світогосподарських зв'язків.

Глобалізація та процеси інтернаціоналізації позначилися також і на інноваційній діяльності, що привело до формування глобального інноваційного простору, основними структурними елементами якого є національні інноваційні системи та прояви їх взаємодії.

У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження процесів функціонування, напрямів та закономірностей розвитку глобального інноваційного простору, впливу на національний економічний розвиток інтеграції національного господарства в глобальний інноваційний простір.

Теоретичні та практичні проблеми глобальної інноваційної діяльності висвітлені в роботах таких зарубіжних вчених, як: М. Борга, Г. Вріс, О. Гасман, Й. Дейонг, В. Зейлі, М. Кастес, Ф. Кук, К. Лаурсен, А. Лейпонен, Б. Лос, А. Маурер, А. Пика, М. Портер, Х. Руссел, А. Салтер, Дж. Сачвальд, Л. Тайоллі, М. Тімер, А. Фалзоні, Н. Фостер, Т. Фрост, Р. Хельг, С. Херстад, Г. Чесборо, Р. Штерер, Н. Ямашіта.

Проблематику науково-технічного, інноваційного розвитку та співробітництва країни висвітлюють у своїх працях такі вітчизняні науковці, як: О. Амоша, Л. Антонюк, З. Варналій, В. Вергун, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Герасимчук, О. Дегтярьов, І. Дячук, Я. Жаліло, М. Лепа, Д. Лук'яненко, В. Македон, Ю. Макогон, В. Осецький, Є. Панченко, Ю. Пахомов, І. Пузанов, Н. Рилач, О. Рогач, А. Рум'янцев, В. Семиноженко, В. Ткаченко, Л. Федулова, А. Філіпенко, Б. Холод, О. Чорна, А. Чухно, О. Шнирков.

Дослідження вищенаведених авторів виявили відмінності в інноваційних системах різних країн, розширили набір методичних підходів до визначення та оцінювання глобального інноваційного процесу, виділили нові рівні їх існування, поглибили розуміння їх сутності. Разом з тим, ряд аспектів цієї теми залишаються недостатньо розкритими. Потребують подальшого дослідження напрями трансформації глобального економічного простору та обумовлені ними соціально-економічні ефекти в країновому і регіональному вимірах, що обумовило вибір напрямку та теми дисертаційного дослідження.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційна робота пов'язана з науковою проблематикою кафедри міжнародної економіки фінансово-економічного факультету Черкаського державного технологічного університету. Дослідження використані при розробці наукової теми «Муніципальне управління регіонів на основі капіталізації активів території» (номер державної реєстрації 0113U003347), авторський внесок у виконання якої полягає в аналізі та систематизації міжнародного досвіду в сфері активізації інноваційної діяльності та розробці на його основі комплексу інструментів, спрямованих на інтенсифікацію інноваційного процесу та поглиблення інтеграції вітчизняних суб'єктів економічної діяльності в глобальний інноваційний простір.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційної роботи є дослідження особливостей, тенденцій та закономірностей функціонування глобального інноваційного простору і розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо ефективної інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір.

Для досягнення зазначеної мети у дисертаційному дослідженні поставлено такі завдання:

- удосконалити теоретико-методологічні засади формування та функціонування глобального інноваційного простору;
- встановити економічну природу, сутність та соціально-економічні передумови формування глобального інноваційного простору;
- узагальнити теоретичні підходи до оцінювання показників інноваційного розвитку, розробити методiku оцінювання участі країн у глобальному інноваційному просторі;
- ідентифікувати ролі країн у глобальному інноваційному просторі в контексті трансформації світової економіки;
- оцінити динаміку світових центрів створення знань і проаналізувати розвиток глобальних виробничо-збутових мереж наукомісткої продукції як основні прояви функціонування глобального інноваційного простору;
- проаналізувати вплив інтеграції країни в глобальний інноваційний простір на показники соціально-економічного розвитку (додана вартість, зайнятість і заробітна плата в наукомістких галузях національного виробництва);
- охарактеризувати якісні зрушення внутрішнього економічного середовища країн у контексті трансформації глобального інноваційного простору, визначити стратегічні напрями державної інноваційної політики країн-лідерів інноваційної трансформації;
- дослідити вплив факторів внутрішнього економічного середовища країн на рівень їх інтеграції в глобальний інноваційний простір;
- визначити стан інноваційного розвитку України, ступінь її інтеграції в глобальний інноваційний простір та обґрунтувати рекомендації щодо зростання рівня інтегрованості вітчизняної економіки в глобальний інноваційний простір.

*Об'єктом дослідження* є процеси функціонування глобального інноваційного простору.

*Предметом дослідження* виступають теоретичні засади та методичні підходи до функціонування глобального інноваційного простору в контексті сучасного економічного розвитку.

*Методи дослідження.* У дисертаційній роботі використано загальнонаукові методи пізнання об'єктивної природи економічних явищ і процесів стосовно глобальної інноваційної діяльності. Зокрема, методи аналізу і синтезу, наукових узагальнень, принцип єдності історичного й логічного використовувалися для дослідження передумов формування, особливостей організації та функціонування глобального інноваційного простору. Для дослідження процесу та проявів функціонування глобального інноваційного простору використовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи дослідження, зокрема, статистичний, табличний, економетричний методи. Для

дослідження напрямів та способів зростання інтегрованості національних економік у глобальний інноваційний простір використовувалися методи систематизації та класифікації, методи теорії нечіткої логіки.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань. Статистичним та фактологічним підґрунтям послужили дані звітів Державного комітету статистики України, статистичні бази даних міжнародних організацій, а саме: СОТ, ОЕСР, ЮНКТАД, МВФ, Світового банку, ЮНЕСКО, Всесвітньої організації інтелектуальної власності та ін.

**Наукова новизна отриманих результатів.** У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності дають змогу вирішити теоретичні та практичні завдання щодо обґрунтування особливостей, тенденцій і закономірностей функціонування глобального інноваційного простору та розробки теоретичних і практичних засад інтеграції в нього національної економіки. Найвагоміші результати, які характеризують наукову новизну й особистий внесок автора, полягають у тому, що:

*вперше:*

- запропоновано концептуальний підхід до розуміння природи, сутності, взаємозв'язків, передумов формування та функціонування глобального інноваційного простору, який, на відміну від наявних, ґрунтується на аналізі якісних зрушень у світовій економіці й розкриває сутність глобального інноваційного простору як сукупності національних інноваційних систем з притаманною їм специфікою та проявами взаємодії, що включає в себе інститути, норми, фактори та умови функціонування суб'єктів інноваційної діяльності, а також самі суб'єкти та взаємозв'язки між ними;

- розроблено економіко-математичну модель впливу факторів внутрішнього економічного середовища країн (оцінюваного величинами Глобального інноваційного індексу та продуктивності праці) на величину частки зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції без урахування обсягів імпорту готової продукції з використанням методів теорії нечіткої логіки. Ця розробка дає можливість оцінити залежність інтеграції національної економіки в світове господарство від якості економічного середовища країн;

*удосконалено:*

- методичні підходи до дослідження функціонування глобального інноваційного простору, зокрема, запропоновано методику оцінювання форми участі країн у глобальному інноваційному просторі, що ґрунтується на таких показниках: зовнішньоторговельне сальдо високотехнологічної продукції, сальдо платежів за користування правами інтелектуальної власності, частка недержавного фінансування науково-дослідної діяльності у ВВП. Це оцінювання дозволяє визначити роль країни в глобальному інноваційному просторі: так, країна може виступати переважно імпортером/експортером високотехнологічної продукції, імпортером/експортером технологій, привабливою/непривабливою для проведення науково-дослідної діяльності, в різних комбінаціях зазначених характеристик;

- характеристику стратегічних напрямів державної інноваційної політики країн з найвищими темпами інтеграції в глобальний інноваційний простір,

механізм інноваційної політики цих країн у контексті оподаткування та фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, створення науково-дослідної та інноваційної інфраструктури, покращення інституційного забезпечення інноваційної діяльності, стимулювання розвитку людського капіталу та сприяння інтеграції бізнесу і науки, що дає змогу визначити ефективні інструменти державної політики в сфері інновацій та побудувати на їх основі дієвий механізм інтеграції в глобальний інноваційний простір;

- методи аналізу впливу факторів внутрішнього економічного середовища країн (з акцентом на фактори, що впливають на інноваційний розвиток) на рівень інтеграції країн у глобальні виробничо-збутові мережі наукомісткої продукції. Проведено кореляційно-регресійний аналіз взаємозв'язку між рівнем продуктивності праці та субіндексами Глобального інноваційного індексу, що характеризують якість внутрішнього економічного середовища та частки зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції (без урахування обсягів імпорту готової продукції) досліджуваних країн. На основі цього аналізу встановлено, що для країн з економікою, що формується, і країн, що розвиваються, якість ринкового середовища та рівень інноваційної активності бізнесу мають значний позитивний кореляційний зв'язок з часткою зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції до ВВП. Для розвинених країн найзначніший позитивний вплив на частку зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції до ВВП мають продуктивність праці та рівень інноваційної активності бізнесу;

*набули подальшого розвитку:*

- ідентифікація процесів трансформації глобального інноваційного простору, їхньої динаміки та закономірностей. Виявлено, що домінуюче значення в глобальному інноваційному просторі мають розвинені країни. Відбувається зростання ролі країн, що розвиваються, як експортерів високотехнологічної продукції. Досліджено, що ця група країн має негативне зовнішньоторговельне сальдо проміжної високотехнологічної продукції та позитивне зовнішньоторговельне сальдо готової високотехнологічної продукції, а група розвинених країн, навпаки, характеризується позитивним зовнішньоторговельним сальдо проміжної високотехнологічної продукції та негативним зовнішньоторговельним сальдо готової високотехнологічної продукції;

- оцінювання впливу інтеграції країни в глобальні виробничо-збутові мережі наукомісткої продукції на зміну рівня соціально-економічного розвитку (додана вартість, зайнятість і заробітна плата в наукомістких галузях національного виробництва). Обґрунтовано позитивний зв'язок між зазначеними показниками соціально-економічного розвитку та сукупними обсягами імпорту проміжної та експорту готової і проміжної наукомісткої продукції в досліджуваних країнах. Виявлено, що на зростання показників доданої вартості, зайнятості та заробітної плати впливає не лише зростання обсягів зазначених зовнішньоторговельних потоків, але й їх структура. Це дало змогу визначити залежність зростання рівня соціально-економічного розвитку шляхом інтеграції в глобальні виробничо-збутові мережі наукомісткої продукції.

**Практичне значення отриманих результатів.** Теоретичні положення та практичні розробки дослідження використовуються в роботі Департаменту

економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 378-а/06 від 11.10.2013 р.), Черкаської торгово-промислової палати (довідка № 27/01.4-7 від 17.01.2014 р.). Результати дисертаційного дослідження дисертанта використовуються у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету при викладанні дисциплін: «Міжнародний інноваційний менеджмент», «Міжнародна економіка», «Транснаціональні корпорації» (довідка № 2079/01.10.06 від 26.12.2013 р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, при цьому в роботі було використано ті наукові результати, які автор отримав особисто під час досліджень.

**Апробація результатів дисертації.** Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи було розглянуто та схвалено на таких всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «Развитие научного потенциала экономических наук в XXI веке» (Москва, 2013); «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теорія та практика» (Київ, 2013); «Економічна політика країн ЄС» (Донецьк, 2012); «Інтеграційні процеси та пріоритетні орієнтири розвитку економіки України: економіка, фінанси, право» (Київ, 2012); «Організаційно-економічні проблеми регіонального розвитку в сучасних умовах» (Сімферополь, 2012); «Участь України в зонах вільної торгівлі: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 2011); «Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоeкономічному просторі» (Сімферополь, 2011); «Теорія і практика сучасної економіки» (Черкаси, 2011); «Проблеми реалізації науково-творчого потенціалу молоді: пошуки, перспективи» (Дніпропетровськ, 2011).

**Публікації.** Основні положення дисертаційної роботи опубліковані дисертантом самостійно та у співавторстві у 18 наукових працях (загальний обсяг – 5,26 д.а.), з них: 6 одноосібних статей у фахових наукових журналах, у тому числі у виданні «Актуальні проблеми економіки», що включено до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у фаховому науковому журналі у співавторстві, 10 статей у матеріалах конференцій та 1 розділ монографії.

**Обсяг і структура роботи.** Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, у тому числі основний текст дисертації викладено на 196 сторінках, включаючи 42 таблиці і 22 рисунки. Список використаних джерел містить 261 найменування на 22 сторінках.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення й апробацію одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади становлення глобального інноваційного простору» розглянуто економічну природу інновацій з урахуванням основних теоретичних підходів до визначення їх сутності, визначено передумови та основні фактори утворення і функціонування глобального інноваційного простору, проаналізовано основні

підходи до оцінювання інновацій, запропоновано методику оцінювання ролі країн у глобальному інноваційному просторі.

У роботі зазначається, що з часу зародження інноваційної теорії дотепер вона набула більш системного характеру. Нині інноваційний процес розглядається як складний, багатогранний процес із складною системою взаємозв'язків та залежностей (табл. 1).

Таблиця 1

### Основні етапи розвитку теорії інновацій\*

Період	Етап	Зміст етапу
Початок XX ст.	Формування теоретичних підвалин для розвитку теорії інновацій	Поява теорій циклічного розвитку економіки. Ці теорії зосереджувалися на виявленні причин, наслідків та етапів циклічного розвитку.
30-ті – 60-ті роки XX ст.	Зародження та становлення теорії інновацій	Вперше сформовано теорію інновацій, розроблено класифікацію інновацій, досліджено їх наслідки. Інноваційний процес розуміється як відносно простий – прогрес у науці визначає напрям та інтенсивність інноваційної діяльності, основним фактором зростання продуктивності науково-дослідної діяльності визначається збільшення її фінансування. Визначається важливість ринкового попиту як фактора стимулювання інноваційної діяльності, паралельно існує твердження, що інновації залежать від наявних технологічних можливостей (в подальшому ці ідеї не розвивалися через надто спрощений підхід).
70-ті – 90-ті роки XX ст.	Розвиток теорії інновацій, вивчення рушійних сил інновацій	На цьому етапі розвивалися декілька основних підходів до розуміння інноваційного процесу: моделі індукованих інновацій, еволюційного підходу і траєкторіє-залежні моделі. Еволюційний підхід певною мірою схожий на підхід траєкторіє-залежної моделі, вони акцентують увагу на тому факті, що сучасний розвиток технологій та інновації залежать від траєкторії розвитку, тобто раніше прийнятих рішень відносно тієї чи іншої технології, галузі і т. ін., ці раніше прийняті рішення можуть обмежувати нинішні інновації. В центрі уваги індукованого підходу знаходиться вплив зміни відносних цін на напрям інноваційної діяльності. Деякі ідеї цих концепцій стали важливими елементами подальшої еволюції інноваційної теорії (наприклад, поняття «невизначеності», «обмеженої раціональності», ідея зростаючої віддачі при поширенні технології). Становлення та розвиток техноглобалізму, дослідження процесів інтернаціоналізації та глобалізації інноваційної діяльності.
XXI ст.	Набуття теорією інновацій системного характеру. Дослідження інновацій на різних рівнях економічної діяльності, вивчення основних мотивів та оптимальних умов інноваційної діяльності, вивчення етапів інноваційного процесу	Активізація досліджень інноваційного процесу як складного та багатогранного явища. Підкреслюється важливість трансферу між суб'єктами, очікувань щодо майбутньої технології, стану ринкового та політичного середовища. Акцентується увага на важливості динамічної взаємодії та обміні знаннями між учасниками інноваційного процесу. Дослідження процесу впровадження інновацій виявили, що для впровадження радикальних інновацій важливою умовою успіху є існування технологічних ніш. Одним із найважливіших результатів цього етапу розвитку теорії стало визнання важливості державної політики як одного з визначальних факторів забезпечення інноваційної діяльності. Виникнення та обґрунтування ефективності моделі «відкритих інновацій».

\*Складено автором.

Інтернаціоналізація інноваційного процесу та набуття ним глобального характеру привели до формування глобального інноваційного простору, що включає в себе сукупність усіх суб'єктів інноваційної діяльності, які функціонують у межах світової економіки та прямо чи опосередковано взаємодіють між собою. Ключовим елементом цього утворення є глобальні інноваційні та виробничо-збутові мережі, побудовані транснаціональними корпораціями і поширені практично на всі сфери діяльності. Глобальний інноваційний простір охоплює всі національні інноваційні системи з притаманною їм специфікою та прояви їх взаємодії і включає в себе інститути, норми, фактори та умови функціонування суб'єктів інноваційної діяльності, а також самі суб'єкти та взаємозв'язки між ними (рис. 1).





**Рис. 1. Структурно-логічна схема функціонування глобального інноваційного простору\***

\*Складено автором.

Автором було виокремлено основні структурні елементи глобального інноваційного простору, що являють собою сукупність національних інноваційних систем та взаємозв'язки між ними. Існуючі на сьогоднішній день моделі національних інноваційних систем різних країн істотно відрізняються одна від одної. У кожному конкретному випадку інноваційна система формується індивідуально для кожної країни і розвивається під впливом внутрішніх умов і зовнішніх факторів: досягнутий рівень науково-технологічного розвитку країни, стан соціальних інститутів і людського капіталу, інтенсивність економічного зростання, масштаб економіки, рівень розвитку фінансового сектора та ін.

Наявність відмінностей національних інноваційних систем сприяла інтернаціоналізації та глобалізації інноваційного процесу. Залежно від наявних переваг національні інноваційні системи спеціалізуються на різних сегментах інноваційного процесу. Нині з метою залучення бізнесу в національну економіку уряди (насамперед, країн, що розвиваються, і країн з транзитивною економікою) реформують національні системи в напрямку створення найоптимальніших умов для ведення інноваційної діяльності.

У роботі було проведено комплексний аналіз методик та підходів до оцінювання інновацій, які охоплюють виміри різних елементів, що впливають на інноваційний процес чи ілюструють результати інноваційної діяльності. Запропоновано підхід до визначення ролі країни в глобальному інноваційному просторі. Згідно з цим підходом країна буде оцінюватися за трьома критеріями: виробник/споживач знаньмісткої продукції; виробник/споживач знань; привабливість для розміщення науково-дослідних установ.

У другому розділі «**Структурна трансформація глобального інноваційного простору**» досліджено механізм функціонування глобального інноваційного простору, проаналізовано його зміну та визначено напрями трансформації.

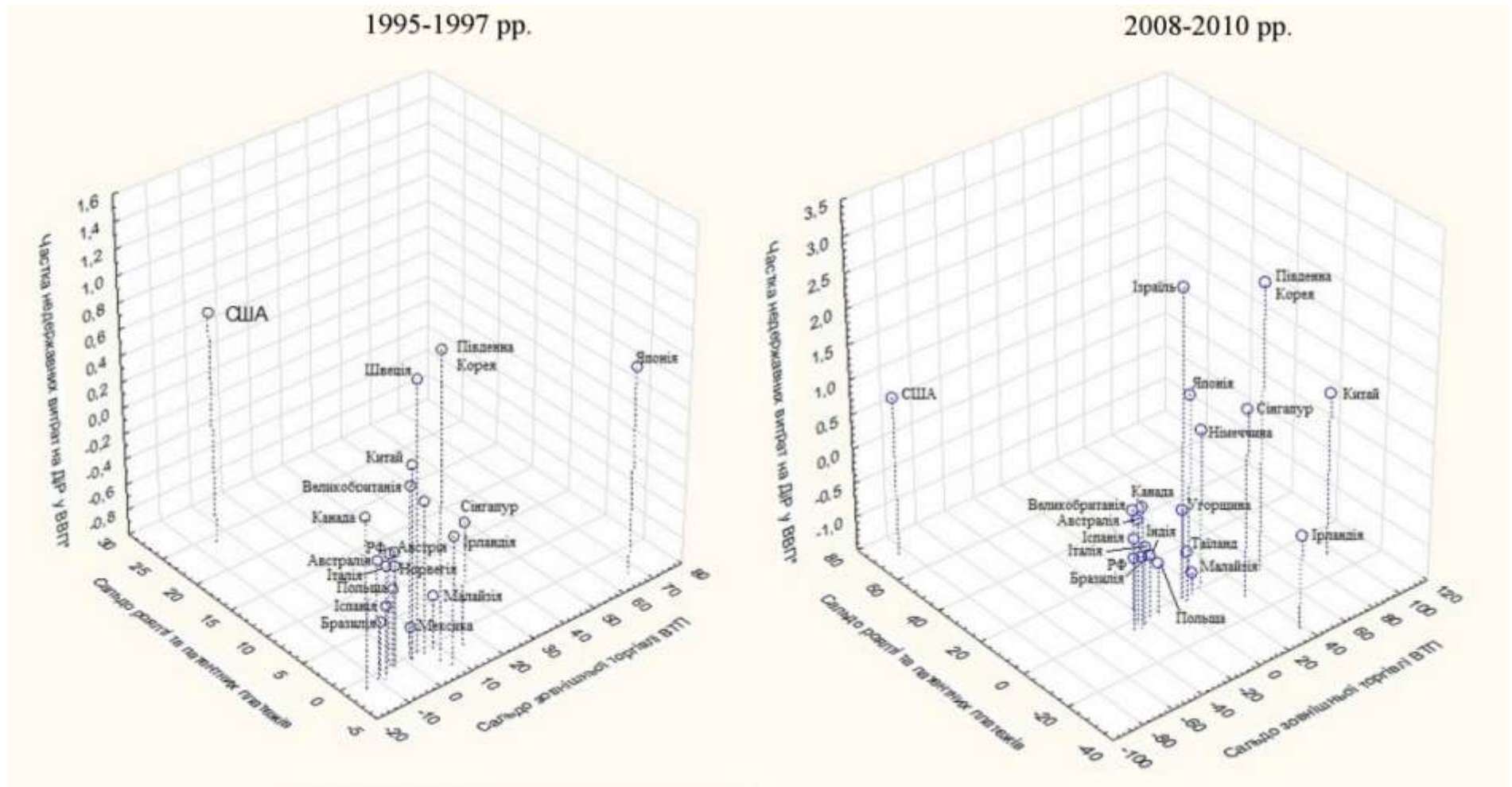
За результатами дослідження визначено, що загальна динаміка, яка простежується за досліджуваний період, – це рух країн у бік інтеграції національної інноваційної системи в глобальний інноваційний простір, про що свідчать: зростання обсягів міжнародної торгівлі високотехнологічною продукцією (ВТП), збільшення витрат на дослідження і розробки (ДіР), інтенсифікація міжнародних потоків платежів за технології та підвищення рівня зарубіжного фінансування науково-дослідної діяльності (рис. 2).

На основі аналізу процесів трансформації глобального інноваційного простору виявлено, що протягом досліджуваного періоду відбулася значна децентралізація виробництва високотехнологічної продукції, збільшення кількості країн-експортерів технологій, загальне зростання частки витрат на наукові дослідження і розробки та зростання рівня диференціації країн за цим показником.

У ході дослідження проаналізовано основні показники інноваційної діяльності. Протягом 1995 – 2010 рр. склад групи топ-15 країн із найбільшими витратами на інновації, найбільшою чисельністю зайнятих у науково-дослідній сфері та найбільшою кількістю зроблених патентних заявок майже не змінився. За всіма цими показниками, як і раніше, лідирують країни Великої сімки, Китай, Південна Корея, Австралія, Російська Федерація та Бразилія. А основні зміни, що відбулися, – це вихід Китаю за чисельністю зайнятих у науково-дослідній сфері на перше місце, за обсягами витрат на інновації на друге місце, а за кількістю патентних заявок на третє місце. Але, з урахуванням масштабів, зазначені країни, що розвиваються, мають порівняно слабші показники інноваційного розвитку, ніж країни Великої сімки.

Автором було виявлено, що станом на кінець досліджуваного періоду головними акторами глобального інноваційного простору є розвинені країни, які виступають основними продуцентами знань та високотехнологічної продукції, і саме ці країни є основними виконавцями науково-дослідних робіт. Втім, значення інших акторів глобального інноваційного простору завдяки випереджальним, порівняно з ключовими учасниками, темпам зростання високотехнологічного виробництва та під впливом інших факторів поступово змінюється.

Дослідження структури міжнародної торгівлі високотехнологічною продукцією, показників науково-дослідної та інноваційної діяльності в різних країнах, динаміки та структури платежів за використання прав інтелектуальної власності вказують на переформатування глобального інноваційного простору. На початку аналізованого у роботі періоду (1995 – 1997 рр.) розвинені країни були ключовими гравцями глобального інноваційного простору, але до кінця періоду (2008 – 2010 рр.) деяким країнам, що розвиваються (насамперед, це країни Південно-Східної Азії), вдалося за рядом показників зрівнятися з розвиненими країнами, які займали ключові позиції в глобальному інноваційному просторі.



**Рис. 2. Зміни в глобальному інноваційному просторі за період 1995 – 2010 pp.\***

Примітки: Графіки побудовані для десяти найбільших нетто-імпортерів та десяти найбільших нетто-експортерів високотехнологічної продукції за зазначений період;  
\*Показана величина відхилення частки недержавних витрат на ДіР у ВВП країни від середньозваженого по досліджуваній групі країн.

Джерело: розраховано за даними UNESCO Institute for Statistics, The World Bank Database та STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=136&IF\\_Language=eng&BR\\_Topic=0;](http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=136&IF_Language=eng&BR_Topic=0;)  
[http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/economics/gii/gii\\_2012.pdf;](http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/economics/gii/gii_2012.pdf) [http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD;](http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD)  
[http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186.](http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186)

У ході дослідження міжнародних торговельних потоків високотехнологічної продукції з'ясовано, що за обсягами зовнішньоторговельного обороту проміжної високотехнологічної продукції протягом усього досліджуваного періоду лідирувала група розвинених країн. Але для групи країн, що розвиваються, було характерне швидке нарощування обсягів торгівлі зазначеною продукцією, і до кінця аналізованого періоду він значно наблизився до показників розвинених країн. Відбулося п'ятикратне нарощування обсягів торгівлі групою країн, що розвиваються.

Обсяги торгівлі проміжною високотехнологічною продукцією по групі розвинених країн зросли лише в два рази. Сукупний експорт проміжної високотехнологічної продукції по групі розвинених країн протягом усього досліджуваного періоду (крім 2009 та 2010 років) перевищував відповідні показники імпорту. По групі країн, що розвиваються, ситуація протилежна – протягом періоду дослідження імпорт проміжної високотехнологічної продукції перевищував експорт і, починаючи з 2000 року, цей показник значно зріс (частка перевищення цього експорту імпортом до відповідного зовнішньоторговельного обороту з 2000 до 2010 рр. коливалася з 7 % до майже 10 %).

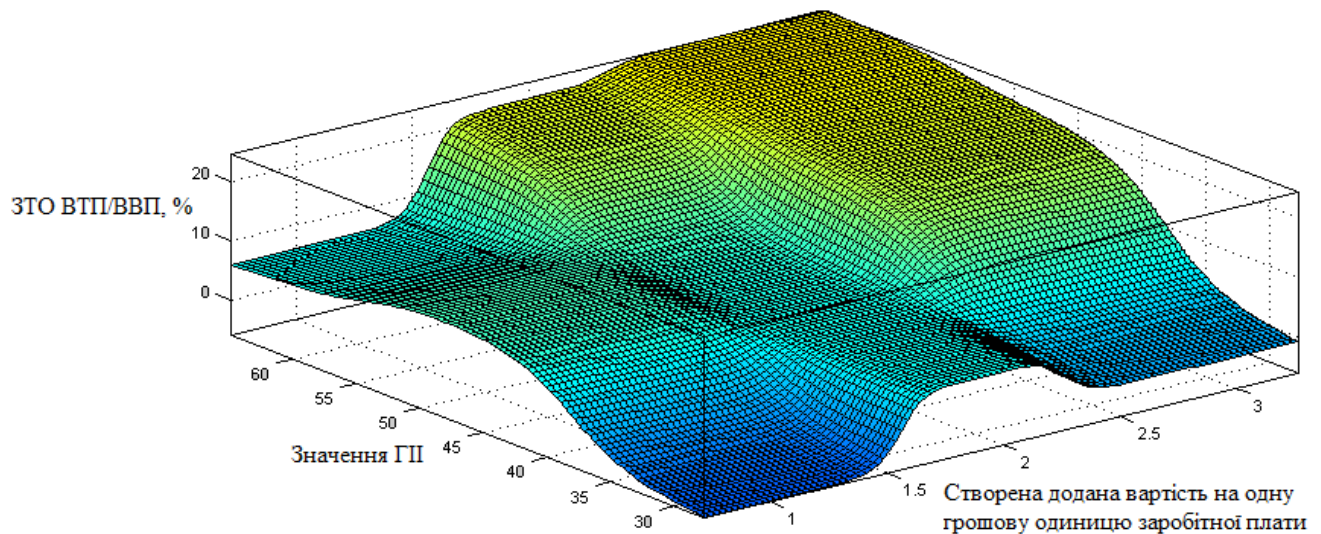
У ході дослідження було виявлено, що за показниками зростання обсягів зовнішньої торгівлі високотехнологічною продукцією країни, що розвиваються, значно випередили розвинені країни, а за обсягами торгівлі проміжною продукцією майже зрівнялися з ними. Протягом досліджуваного періоду частка розвинених країн у загальному обсязі імпорту проміжної високотехнологічної продукції скоротилася, а частка країн, що розвиваються, збільшилась і станом на 2010 рік становила 52 і 48 %, відповідно (у 1995 році зазначені показники були на рівні 70 і 30 %). Також збільшилась частка країн, що розвиваються, і в експорті проміжної високотехнологічної продукції: станом на 2010 рік – 45 %, частка розвинених країн, відповідно, зменшилась до 55 % (у 1995 році – 26 і 74 %).

Дослідження показало, що зміни в обсягах та структурі торгівлі високотехнологічною продукцією вплинули на показники розвитку наукомістких галузей національного виробництва в досліджуваних країнах. Загалом, інтеграція країн у глобальні виробничо-збутові мережі приводить до зростання ряду показників соціально-економічного розвитку (аналізувалися показники доданої вартості, зайнятості та заробітної плати в наукомістких галузях національного виробництва).

У третьому розділі «**Напрями забезпечення глобальної інноваційної трансформації**» досліджено причини та наслідки трансформації глобального інноваційного простору, проаналізовано основні напрями політики країн-лідерів інноваційної трансформації, розроблено основні рекомендації щодо забезпечення зростання рівня інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір.

Для оцінювання впливу рівня інноваційності економіки країни та показників продуктивності праці на величину частки зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції (без урахування імпорту готової продукції) у ВВП (далі ЗТО ВТП/ВВП) було побудовано тривимірну діаграму, що візуалізує вплив на зазначену змінну двох факторів: створеної доданої вартості на одну грошову одиницю заробітної плати в галузі електричних та оптичних приладів (припускається, що цей показник близький за значенням до аналогічного показника

в групі всіх високотехнологічних галузей) і загального інноваційного розвитку країни (найповнішу інформацію про стан інноваційного розвитку всіх досліджуваних країн дає Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) (рис. 3).



**Рис. 3. Залежність інтегрованості країни в глобальні виробничо-збутові мережі високотехнологічної продукції від рівня інноваційного розвитку та вартості праці\***

\*Цей показник розрахований для галузі електричних та оптичних приладів.

Джерело: побудовано на основі даних: "The Global Innovation Index 2012: Stronger Innovation Linkages for Global Growth", STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category та The World Input-Output Database (WIOD): Socio-Economic Accounts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/economics/gii/gii\\_2012.pdf](http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/economics/gii/gii_2012.pdf); <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; [http://www.wiod.org/new\\_site/database/seas.htm](http://www.wiod.org/new_site/database/seas.htm).

Дослідження вказало на нелінійний характер впливу продуктивності праці та Глобального інноваційного індексу на частку ЗТО ВВП/ВВП. Так, країни, що характеризуються високим рівнем продуктивності праці (країни, що розвиваються, – Китай, Індія та ін., розвинені країни – Угорщина чи Ірландія, які мають продуктивність праці, більшу 2,3 одиниць доданої вартості на одиницю заробітної плати), мають тим вищий ступінь інтеграції в глобальний інноваційний простір, чим вищий рівень інноваційності їх економік. Залежність частки ЗТО ВВП/ВВП від величини ГІІ при зазначеній продуктивності праці описується функцією уповільненого зростання. При продуктивності праці від 1,55 до 2,3 залежність частки ЗТО ВВП/ВВП від ГІІ описується функцією прискореного зростання (до цієї групи увійшли більшість європейських країн з економікою, що формується, а також Швеція, Данія, Нідерланди, Японія та Мексика). До країн з показником створеної доданої вартості на одиницю заробітної плати країни, меншим 1,55, відносяться в основному розвинені країни (крім Бразилії, РФ та декількох країн з ринками, що формуються), втім, вони досить відмінні за ступенем економічного розвитку та масштабами економіки (наприклад, як Латвія, Швеція, Люксембург, країни Великої сімки). Для цих країн характерне зростання рівня інтегрованості в глобальний інноваційний простір зі зростанням значення ГІІ до рівня в 50 балів, після якого частка ЗТО ВВП/ВВП при зростанні ГІІ дещо зменшується.

Кореляційно-регресійний аналіз, спрямований на вивчення залежності інтегрованості країни в глобальний інноваційний простір від ряду факторів внутрішнього економічного середовища країн («Інститути», «Людський капітал та дослідження», «Ринок», «Бізнес», «Інноваційні результати» та показник продуктивності праці), виявив різний тип залежності величини частки ЗТО ВВП/ВВП від цих факторів. Для групи країн, що розвиваються, та країн з ринком, що формується, характерний суттєвий позитивний зв'язок зростання індексів «Бізнес» та «Ринок» з часткою ЗТО ВВП/ВВП (більший 0,6), та незначний кореляційний зв'язок продуктивності праці з цією величиною; індекси «Інститути», «Людський капітал і дослідження» та субіндекс «Інноваційні результати» мають слабкий кореляційний зв'язок з часткою ЗТО ВВП/ВВП (на рівні 0,4). У групі розвинених країн найсильніший зв'язок з величиною ЗТО ВВП/ВВП мають продуктивність праці та індекс «Бізнес» (0,42 – 0,46), зв'язок інших факторів з величиною ЗТО ВВП/ВВП слабкий (на рівні 0,2 – 0,25).

Для оцінювання впливу на інтеграцію країни в глобальний інноваційний простір факторів внутрішнього економічного середовища, враховуючи складність формалізації впливу зазначених факторів на змінну, використано економіко-математичну модель, побудовану з використанням методів нечіткої логіки:

$$Y = f(x_1; x_2; x_3; x_4; x_5; x_6),$$

де  $x_1$  – індекс «Інститути»,  $x_2$  – індекс «Людський капітал та дослідження»,  $x_3$  – індекс «Ринок»,  $x_4$  – індекс «Бізнес»,  $x_5$  – субіндекс «Інноваційні результати»,  $x_6$  – показник продуктивності праці.

Модель було побудовано в середовищі MATLAB за допомогою ANFIS – редактора пакета нечіткої логіки Fuzzy Logic Toolbox. Ця модель придатна для аналізу типу: «Якщо ..., то ...». Тобто, за допомогою моделі можемо оцінити, як зміниться ступінь інтеграції країни в глобальний інноваційний простір при зміні того чи іншого фактора внутрішнього середовища (табл. 2).

Модель побудовано з використанням даних про внутрішнє економічне середовище країн з перехідною економікою (що за траєкторією свого розвитку найбільш подібні до України).

Таблиця 2

### Прогнозні величини зміни частки ЗТО ВВП/ВВП України за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища\*

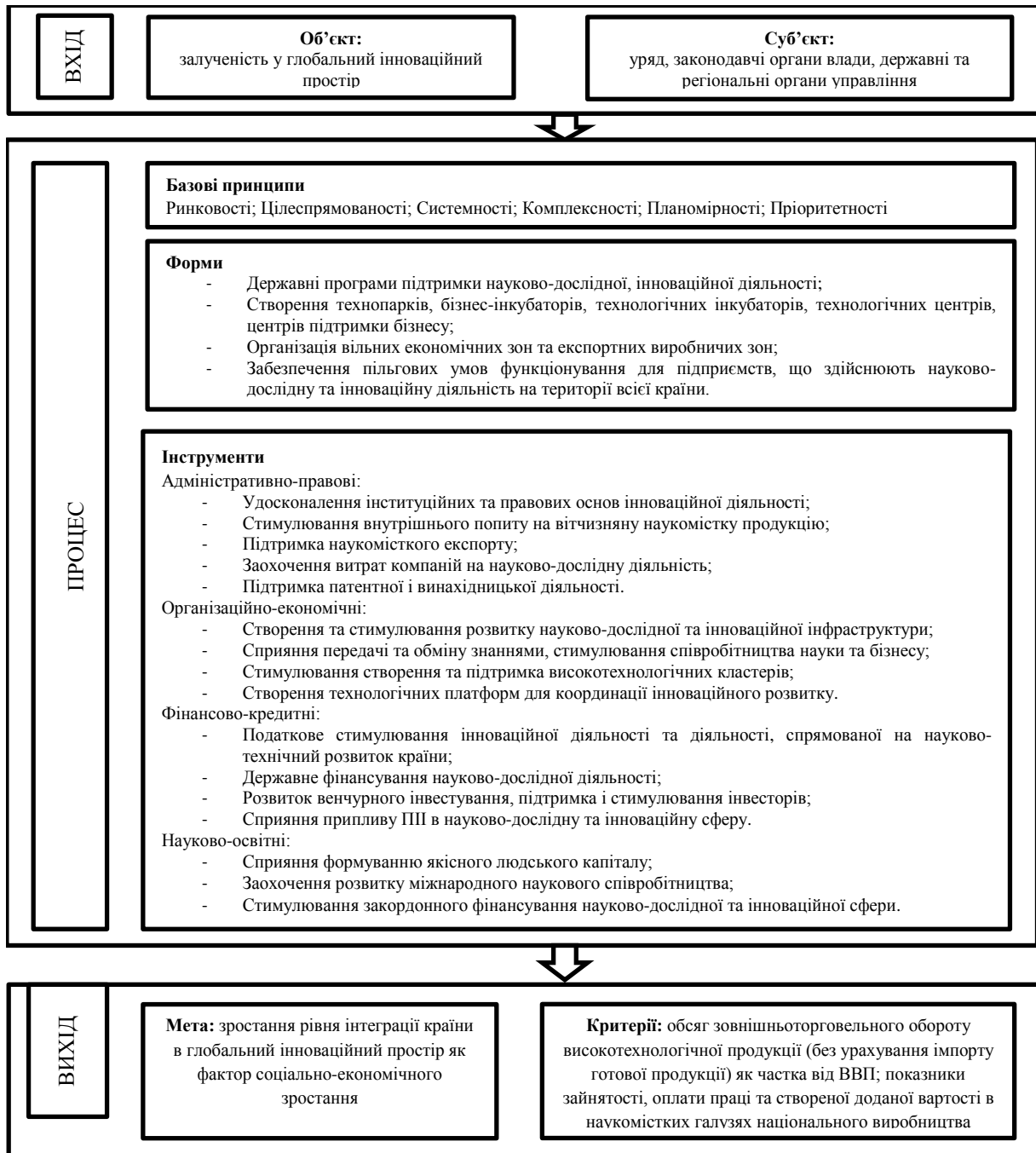
Інститути	ЗТО/ВВП, %	Людський капітал та дослідження	ЗТО/ВВП, %	Ринок	ЗТО/ВВП, %	Бізнес	ЗТО/ВВП, %	Інноваційні результати	ЗТО/ВВП, %	Продуктивність праці	ЗТО/ВВП, %
<b>40,01</b>	<b>1,4</b>	<b>42,18</b>	<b>1,4</b>	<b>38,65</b>	<b>1,4</b>	<b>42,34</b>	<b>1,4</b>	<b>34,19</b>	<b>1,4</b>	<b>1,60</b>	<b>1,4</b>
46,63	4,16	43,51	1,37	41,15	2,05	43,86	1,6	36,18	1,4	1,80	2,33
53,24	4,49	44,84	1,33	43,66	2,26	45,39	2,52	38,17	1,4	2,01	2,46
59,85	4,53	46,17	1,24	46,16	2,29	46,92	4,94	40,16	1,4	2,21	2,47
66,46	5,61	47,50	1,05	48,66	2,28	48,44	7,15	42,15	1,36	2,42	2,48
73,07	11,8	48,83	0,74	51,16	2,25	49,97	7,9	44,14	1,18	2,62	2,54
79,68	14,6	50,16	0,35	53,66	2,03	51,50	8,05	46,13	0,8	2,83	2,63
86,30	14,7	51,49	0,03	56,16	1,65	53,02	8,07	48,12	0,55	3,03	2,65

\*Показано зміну частки ЗТО/ВВП при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших.

За результатами моделювання виявлено, що основним обмежувальним фактором інтеграції України в глобальний інноваційний простір є низька якість

інституційного середовища та низька інноваційна активність бізнесу. Покращення якості інститутів і бізнесового середовища з подальшим зростанням інших факторів внутрішнього економічного середовища країни дозволить підвищити рівень інтегрованості України в глобальний інноваційний простір, що приведе до покращення ряду показників соціально-економічного розвитку.

На основі аналізу політики країн-лідерів інноваційної трансформації (Китай, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Румунія, Польща, Індія, Латвія, Болгарія, РФ, Литва та Естонія) автором було розроблено механізм забезпечення інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір (рис. 4).



**Рис. 4. Механізм забезпечення інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір\***

\*Складено автором.

У ході дослідження визначено, що для забезпечення зростання рівня інтеграції країни в глобальний інноваційний простір важливим фактором є гарантування сприятливих умов функціонування вітчизняного та зарубіжного інноваційного бізнесу в країні. Для реалізації цієї мети потрібно зосередити зусилля державних органів влади на розробці та реалізації ефективної національної інноваційної політики.

Ефективне використання зазначених інструментів сприятиме досягненню вищого рівня інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір, одним із основних критеріїв такої інтеграції є зростання частки ЗТО ВВП/ВВП, що, в свою чергу, сприятиме зростанню зайнятості, оплати праці та створеній доданої вартості в наукомістких галузях національного виробництва і позитивно впливатиме на соціально-економічний розвиток країни загалом. Дієвість вищеописаного механізму ілюструється практикою країн-лідерів інноваційної трансформації.

## ВИСНОВКИ

В дисертації розв'язане актуальне наукове завдання обґрунтування теоретичних, практичних та методичних положень щодо механізмів функціонування і напрямів трансформації глобального інноваційного простору, виявлено основні шляхи інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір як способу забезпечення зростання соціально-економічного рівня розвитку.

1. Глобальний інноваційний простір є результатом глобалізації світової економіки, прискорення науково-технічного розвитку, зростання рівня міжнародного співробітництва в науково-дослідній та інноваційній сферах, перетворення інновацій на ключовий фактор соціально-економічного розвитку. Він охоплює всі національні інноваційні системи та прояви їх взаємодії з притаманною їм специфікою і включає в себе інститути, норми, фактори виробництва та умови функціонування суб'єктів інноваційної діяльності, а також самі суб'єкти та взаємозв'язки між ними. Ключовими елементами глобального інноваційного простору є ТНК і утворені ними глобальні інноваційні та виробничо-збутові мережі. Одним із основних наслідків виникнення глобального інноваційного простору є зростання суспільної віддачі від інновацій за рахунок поєднання зусиль різних агентів інноваційної діяльності та можливості ефективнішої організації інноваційного процесу за рахунок використання особливостей різних національних інноваційних систем.

2. Трансформація глобального інноваційного простору в контексті зміни світового економічного середовища відбувається у бік зростання ролі країн, що розвиваються, які характеризуються випереджальними, порівняно з розвиненими країнами, темпами нарощування обсягів високотехнологічного виробництва та науково-дослідного потенціалу. Серед країн, що розвиваються, найсуттєвіше значення у глобальному інноваційному просторі має Китай, що є найбільшим у світі експортером високотехнологічної продукції та привабливим місцем для розміщення науково-дослідних установ. Втім, ключовими учасниками глобального інноваційного простору залишаються розвинені країни, які виступають основними продуцентами знань та високотехнологічної продукції і є основними виконавцями науково-дослідних робіт.



3. Емпіричне дослідження динаміки показників науково-дослідної діяльності протягом 1995 – 2010 рр. вказало на досить високий рівень статичності структури виробництва знань. Протягом усього досліджуваного періоду більшість патентів належала країнам-традиційним інноваторам (США, Японія, Південна Корея, Німеччина, Франція). Попри тенденції до зростання обсягів витрат на інновації в країнах, що розвиваються (Китай, Індія, Росія та деякі інші), та зростання їх привабливості як місця розміщення інноваційної діяльності, склад групи найбільших інноваційних економік залишається незмінним. Найзначніші зміни, котрі відбулися – це вихід Китаю за абсолютною чисельністю зайнятих у науково-дослідній сфері на перше місце, за обсягами витрат на інновації на друге місце, а за кількістю патентних заявок на третє місце; втім, з урахуванням масштабів економіки (за відносними показниками), Китай все ще відстає від країн-інноваційних лідерів.

4. Протягом 1995 – 2010 рр. відбулися суттєві зміни у міжнародній торгівлі високотехнологічною продукцією. За показниками зростання обсягів зовнішньої торгівлі високотехнологічною продукцією країни, що розвиваються, значно випередили розвинені країни, а за обсягами торгівлі проміжною продукцією майже зрівнялися з ними. Для розвинених країн характерне перевищення обсягів імпорту готової високотехнологічної продукції над відповідним експортом та перевищення обсягів експорту проміжної високотехнологічної продукції над відповідним імпортом. Значні перевищення обсягів експорту готової високотехнологічної продукції над імпортом та перевищення обсягів імпорту проміжної високотехнологічної продукції над експортом характерні для країн, що розвиваються. Звідси можна зробити припущення, що у глобальних виробничо-збутових мережах за країнами, які розвиваються, закріпилася роль прикінцевих ланок, де імпортована проміжна продукція доопрацьовується і у вигляді готової продукції споживається або експортується.

5. Позитивним ефектом зростання обсягів зовнішньої торгівлі високотехнологічною продукцією є зростання ряду показників соціально-економічного розвитку (аналізувалися показники доданої вартості, зайнятості та заробітної плати в наукомістких галузях національного виробництва). Протягом 1995 – 2010 років найвищими темпами інтеграції в глобальний інноваційний простір (і, як наслідок, зростанням соціально-економічних показників) характеризувалися в основному країни з транзитивною економікою (Угорщина, Чеська Республіка, Польща та ін.) та деякі країни, що розвиваються (Китай, Індія).

6. Дослідження впливу ряду факторів внутрішнього економічного середовища на рівень інтеграції країни в глобальний інноваційний простір вказали на позитивний зв'язок зростання продуктивності праці (продуктивність праці, виражена в одиницях доданої вартості на одиницю заробітної плати у високотехнологічних галузях національного виробництва) та інноваційності економіки (оцінено за значенням Глобального інноваційного індексу).

7. Кореляційно-регресійний аналіз, спрямований на вивчення залежності інтегрованості країни в глобальний інноваційний простір від стану внутрішнього економічного середовища, описуваного індексами «Інститути», «Людський капітал та дослідження», «Ринок», «Бізнес», субіндексом «Інноваційні результати» та показником продуктивності праці, виявив, що для країн, що розвиваються, та країн з

ринком, що формується, найбільший вплив на зростання рівня інтеграції в глобальний інноваційний простір мають якість ринкового середовища та рівень інноваційної активності бізнесу. Для групи розвинених країн найбільший вплив на зростання рівня інтеграції в глобальний інноваційний простір справляють продуктивність праці та рівень інноваційної активності бізнесу.

8. Ряд країн протягом досліджуваного періоду значно наростили обсяги торгівлі високотехнологічною продукцією (країни з постсоціалістичною економікою). Причинами активізації інноваційної діяльності та значного нарощування обсягів торгівлі високотехнологічною продукцією були, насамперед: проведення політики, спрямованої на інтеграцію країни в міжнародне інноваційне середовище, забезпечення сприятливого середовища для створення інновацій, лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, про що свідчить зростання частки експорту та імпорту у ВВП, значний приплив інвестицій, залучення іноземного бізнесу, його нових технологій та спрямованість державної політики на стимулювання інноваційного розвитку.

9. Оцінено стан і тенденції інноваційного розвитку України, визначено рівень інтеграції вітчизняної економіки в глобальний інноваційний простір. За допомогою економіко-математичної моделі з застосуванням методів нечіткої логіки, побудованої на основі даних про внутрішнє економічне середовище країн з транзитивною економікою, було визначено пріоритетні напрями реформування вітчизняного інноваційного сектору та економічної системи загалом.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

### *Статті у наукових фахових виданнях*

1. Паламарчук Д. М. Методологія оцінки показників інноваційного процесу / Д. М. Паламарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 10. – С. 101–105 (0,55 друк. арк.).
2. Паламарчук Д. М. Інноваційна економіка: центр та периферія / Д. М. Паламарчук // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2011. – № 29 (2). – С. 163–168 (0,57 друк. арк.).
3. Паламарчук Д. М. Якісні трансформації в глобальній інноваційній мережі / Д. М. Паламарчук // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2012. – № 1. – С. 175–184 (0,68 друк. арк.).
4. Паламарчук Д. М. Структурні зміни в глобальній інноваційній економіці / Д. М. Паламарчук // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2012. – № 30 (3). – С. 248–252 (0,33 друк. арк.).
5. Паламарчук Д. М. Міжнародна фрагментація виробництва високотехнологічної продукції / Д. М. Паламарчук // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 1 (40). – С. 31–39 (0,76 друк. арк.).
6. Петкова Л. О., Паламарчук Д. М. Трансформація глобального інноваційного простору в контексті геоекономічних змін [Електронний ресурс] / Л. О. Петкова, Д. М. Паламарчук // Ефективна економіка. – 2013. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2351> (Особистий внесок автора:

охарактеризовано прояви трансформації глобального інноваційного простору – 0,31 друк. арк.).

*Стаття у науковому фаховому виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз*

7. Palamarchuk D. M. Integration into global production and marketing networks as a factor of influence on national economic development / D. M. Palamarchuk // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 11 (149). – С. 51–56 (0,42 друк. арк.).

*Розділ монографії*

8. Паламарчук Д. М. Дослідження рівня інноваційного розвитку регіонів як передумови їх конкурентоспроможності / Д. М. Паламарчук // Міжнародна конкурентоспроможність країни та регіону в системі національного економічного розвитку : [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. О. Петкової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2011. – С. 227–241 (0,45 друк. арк.).

*Тези наукових доповідей*

9. Паламарчук Д. М. Технологічна компонента у суспільному розвитку та роль України у міжнародному обміні наукоємною продукцією / Д. М. Паламарчук // Проблеми реалізації науково-творчого потенціалу молоді: пошуки, перспективи : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів. – Дніпропетровськ, 2011. – С. 163 (0,15 друк. арк.).

10. Паламарчук Д. М. Стан та тенденції інноваційного розвитку України / Д. М. Паламарчук // Прометей : регіон. зб. наук. праць з економіки. – Донецьк : ДЕГІ, 2011. – Вип. 1 (34). – С. 276 (0,23 друк. арк.).

11. Паламарчук Д. М. Інноваційна поляризація в умовах нерівномірного розвитку світової економіки / Д. М. Паламарчук // Теорія і практика сучасної економіки : матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2011. – С. 71 (0,15 друк. арк.).

12. Паламарчук Д. М. Інноваційний розвиток як спосіб забезпечення соціальних стандартів європейського рівня / Д. М. Паламарчук // Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоeкономічному просторі : матеріали наук.-практ. конф. – Сімферополь, 2011. – С. 60 (0,15 друк. арк.).

13. Паламарчук Д. М. Європейська інтеграція як стимул і спосіб пожвавлення інноваційних процесів / Д. М. Паламарчук // Участь України в зонах вільної торгівлі: стан, проблеми, перспективи : матеріали міжнар. наук. конф. – Київ, 2011. – С. 36 (0,14 друк. арк.).

14. Паламарчук Д. М. Глобальний характер інноваційної діяльності / Д. М. Паламарчук // Організаційно-економічні проблеми регіонального розвитку в сучасних умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів. – Сімферополь, 2012. – С. 228 (0,17 друк. арк.).

15. Паламарчук Д. М. Теоретичні підходи дослідження інноваційних мереж / Д. М. Паламарчук // Інтеграційні процеси та пріоритетні орієнтири розвитку економіки України: економіка, фінанси, право : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2012. – С. 323 (0,2 друк. арк.).

16. Паламарчук Д. М. Динаміка обсягу та структури витрат на інновації в провідних країнах світу/ Д. М. Паламарчук // Економічна політика країн ЄС : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Донецьк, 2012. – С. 146 (0,15 друк. арк.).

17. Паламарчук Д. М. Науково-дослідна діяльність в Україні як передумова інтеграції до глобальних інноваційних мереж / Д. М. Паламарчук // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2013. – С. 57 (0,23 друк. арк.).

18. Паламарчук Д. Н. Инновационная политика стран-новых членов ЕС / Д. Н. Паламарчук // Развитие научного потенциала экономических наук в XXI веке : материалы XX Междунар. науч.-практ. конф. – Москва, 2013 – С. 42 (0,21 друк. арк.).

## АНОТАЦІЯ

**Паламарчук Д. М. Глобальний інноваційний простір сучасного економічного розвитку. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню процесів функціонування, напрямів та закономірностей розвитку глобального інноваційного простору, впливу на національний економічний розвиток інтеграції національного господарства в глобальний інноваційний простір.

Визначено передумови та основні фактори утворення і функціонування глобального інноваційного простору, проаналізовано основні підходи до оцінювання інновацій, запропоновано методіку оцінювання ролі країн у глобальному інноваційному просторі. Досліджено структурні зрушення в розміщенні світових інноваційних центрів, оцінено потоки високотехнологічної торгівлі у глобальному інноваційному просторі, проаналізовано вплив зростання рівня інтеграції в глобальний інноваційний простір на зміну рівня соціально-економічного розвитку національних економік. Визначено основні напрями трансформації глобального інноваційного простору. Досліджено причини та наслідки трансформації глобального інноваційного простору, розроблено основні рекомендації щодо забезпечення зростання рівня інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір. Досліджено вплив факторів внутрішнього економічного середовища на рівень інтеграції країни в глобальний інноваційний простір. На основі досвіду країн-лідерів інноваційної трансформації розроблено механізм інтеграції національної економіки в глобальний інноваційний простір. Оцінено стан і тенденції інноваційного розвитку України, визначено рівень інтеграції вітчизняної економіки в глобальний інноваційний простір та пріоритетні напрями реформування вітчизняної інноваційної системи.

*Ключові слова:* глобальний інноваційний простір, інноваційний розвиток, науково-дослідна діяльність, високотехнологічна продукція, соціально-економічний розвиток, інноваційна трансформація, інноваційна політика.

## АННОТАЦИЯ

**Паламарчук Д. Н. Глобальное инновационное пространство современного экономического развития. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию процессов функционирования, направлений и закономерностей развития глобального инновационного пространства, влияния на национальное экономическое развитие интеграции национального хозяйства в глобальное инновационное пространство.

В ходе исследования выявлено, что за последнее десятилетие теория инноваций приобрела более системный характер и стала одним из основных трендов развития экономической науки. В работе определены предпосылки и основные факторы образования и функционирования глобального инновационного пространства, проанализированы основные подходы к оценке инноваций, предложена методика оценки роли стран в глобальном инновационном пространстве. Установлено, что глобализация инновационной деятельности является следствием растущего уровня научно-технического развития, интернационализации мировой экономики, распространения в бизнесе модели открытых инноваций и ряда других факторов.

В ходе исследования определены направления трансформации глобального экономического и инновационного пространства, исследованы структурные сдвиги в размещении мировых инновационных центров. Динамика и структура потоков высокотехнологичной торговли в глобальном инновационном пространстве указывают на то, что в глобальных производственно-сбытовых сетях за развивающимися странами, закрепились роль заключительных звеньев, где импортированная промежуточная продукция дорабатывается и в виде готовой продукции потребляется или экспортируется. Проанализировано влияние роста уровня интеграции в глобальное инновационное пространство на изменение уровня социально-экономического развития национальных экономик. Определены основные направления трансформации глобального инновационного пространства. Исследованы основные показатели инновационной деятельности: финансирование научно-исследовательской деятельности, патентная деятельность, численность научно-исследовательского персонала. Выявлено, что изменения в объемах и структуре торговли высокотехнологичной продукцией повлияли на показатели развития наукоемких отраслей национального производства в исследуемых странах.

Исследованы причины и последствия трансформации глобального инновационного пространства, разработаны основные рекомендации по обеспечению роста уровня интеграции национальной экономики в глобальное инновационное пространство. Исследовано влияние факторов внутренней экономической среды на уровень интеграции страны в глобальное инновационное пространство. Обнаружено, что для развивающихся стран и стран с формирующимся рынком значительное влияние на рост уровня интеграции в глобальное инновационное пространство имеют качество рыночной среды и

уровень инновационной активности бизнеса. Для группы развитых стран наибольшее влияние на рост уровня интеграции в глобальное инновационное пространство оказывают производительность труда и уровень инновационной активности бизнеса. На основе опыта стран-лидеров инновационной трансформации разработан механизм интеграции национальной экономики в глобальное инновационное пространство. Оценено состояние и тенденции инновационного развития Украины, определен уровень интеграции отечественной экономики в глобальное инновационное пространство и приоритетные направления реформирования отечественной инновационной системы.

*Ключевые слова:* глобальное инновационное пространство, инновационное развитие, научно-исследовательская деятельность, высокотехнологичная продукция, социально-экономическое развитие, инновационная трансформация, инновационная политика.

## SUMMARY

### **Palamarchuk D. M. Global innovative space of modern economic development.**

– **Manuscript.**

The thesis for a Candidate degree in Economics after the speciality 08.00.02 – world economy and international economic relations. – The Institute of International Relations of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted to the research of processes of functioning, directions and mechanisms of the development of global innovative space, the influence of national economy integration in global innovative space on national economic development.

Pre-conditions and basic factors of the creation and functioning of global innovative space are determined, the main approaches to the estimation of innovations are analyzed, the method of estimation of countries' role in global innovative space is offered. Structural changes in placing of world innovative centers are investigated, the streams of high-tech trade in global innovative space are evaluated, the influence of growing of the level of integration in global innovative space on changing of the level of socio-economic development of national economies is analyzed. The main directions of the transformation of global innovative space are determined. Causes and effects of the transformation of global innovative space are investigated, basic recommendations concerning the providing of growing of the level of national economy integration in global innovative space are developed. The influence of factors of internal economic environment on the level of country integration in global innovative space is investigated. On the basis of the experience of countries-leaders of innovative transformation the mechanism of national economy integration in global innovative space is developed. The state and trends of innovative progress of Ukraine are evaluated, the level of integration of domestic economy in global innovative space and priority directions of the reformation of domestic innovative system are determined.

*Keywords:* global innovative space, innovative development, research activity, high-tech products, socio-economic development, innovative transformation, innovative policy.